

**MUHYÎ ED-DÎN B. ABD EZ-ZÂHİR, TEŞRÎF EL-EYYÂM
VEL-'USÛR FÎ SİRET EL-MELİK EL-MANSÛR, NŞR.:
MURAD KÂMİL, KAİRİ 1961, 419 S.**

Abdullah Mesut AĞIR*

Ortadoğu'da siyasî faaliyetlerinin yanı sıra kültürel alanda da önemli bir rol oynayan Memlûklar (1250-1517), Abbâsîlerin yıkılmış olan metropolü Bağdat'ın yerine Kahire'yi bilim ve sanat merkezi haline getirdiler. Bu dönemdeki en önemli gelişmelerden biri de tarih yazıcılığı alanında oldu. Nitekim özellikle XIV. ve XV. asırlarda Mısır'da yetişen tarih yazarlarının sayısında bir artış görülmektedir. Ekserisini bürokratların ve din âlimlerinin teşkil ettiği bu Memlûk tarihçileri, geniş bir okuyucu kitlesine hitap etmek için müşahede ettikleri olayları kaleme aldılar. Bunun doğal bir sonucu olarak da iki buçuk asır süren Memlûk hükümrânlığı boyunca çok sayıda tarih eseri zuhur etti. Öyle ki İslâm tarihinde ilk defa bir dönemde bu kadar çok sayıda tarih eseri ortaya çıkmış, Memlûkların yıkılmasından sonra ise bu eser bolluğu birden bire durmuştur.

Bu tarihçiler arasında umumi İslâm tarihi yazarların yanında bir şehrin tarihini, sadece yaşadıkları devrin veya bir hanedanın tarihini de yazarlar oldu. Bunların yanı sıra biyografi edebiyatının her sahasında eserler yazılırken, tabakât ve hâl tercümesine (siret) dair ve az da olsa coğrafya ve seyahatnâme türünde eserler de kaleme alındı.¹

El-Melik el-Mansûr Seyf ed-Dîn Kalavun devrinin (1279-1290) önemli şahsiyetlerinden birisi olan Muhyî d-Dîn b. 'Abd ez-Zâhir, 622/1223 yılında Kahire'de doğmuş, 691/1292 yılında yine orada ölmüştür. Hayatıyla ilgili tafsilatlı bilgi bulunmamakla birlikte, Mısır'da kurra şeyhi olduğu, Arapça ve nahivde üstat bulunduğu bilinmektedir. Tarihçi olmasının yanında edebî kişiliği de bulunan müellif; Cafer el-Hamdânî, Abdullah b. İsmail ve Yusuf el-Muhaylî gibi kişilerden ilim tahsil etmiştir. O, Sultan Baybars, Kalavun ve el-Eşref Halil dönemlerinin dîvan el-inşâ reisiydi. Kendisinin sultanlar nazarında önemli bir yeri bulunmaktaydı ve Kalavun döneminde

---

* MAH, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, mesutagir@hotmail.com.

¹ Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*, İstanbul 1998, s. 176.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

vücuda getirilen inşa divanındaki sırr-katiplik makamını ilk üstlenen kişiydi. Kadı el-Fâdıl onun üslûbunu, edebî güzelliklerini ve tevriye sanatını takip etmiş, Muhyî d-Dîn b. ‘Abd ez-Zâhir’in inşâyâ dair olan tüm ıstılahları ortaya koyduğunu nakletmiştir. Osmanlılar Mısır’ı fethedinceye kadar onun koyduğu kâideler ve ıstılahlar, Mısır ve Suriye divanlarında kullanılmaya devam etmiştir.

Muhyî ed-Dîn b. Abd ez-Zâhir’in en meşhur eseri olan “Teşrîf el-Eyyâm ve l-‘Usûr fî Sîret el-Melik el-Mansûr”, Sultan Kalavun’un hayatının anlatıldığı biyografik bir eserdir. Bizzat yaşadığı dönemi kaleme alması itibariyle dönemin siyasî olayları için en önemli kaynak durumundadır. Üç sultan döneminde de mühim görevlerde bulunan, çok sayıda mektup ve anlaşma metinlerini bizzat tedvîn eden ve bu devirlerin canlı tanığı olan yazar, eserini oluştururken diğer tarihçilerden de nakiller yapmıştır.

Murad Kâmil tarafından 1961 senesinde Kahire’de neşredilen² Teşrîf el-Eyyâm, Arapça olup, 419 sayfadır. Eser, h.680 (m.1281) yılı olaylarıyla başlar ve Sultan Kalavun için yazılmış mehdîye bölümüyle son bulur. Kitabın muhtevâsından bazı bölümler şu şekildedir:

Mukaddime

Metin

Müellif (Muhyî ed-Din b. Abd ez-Zâhir)

El-Melik ez-Zâhir

Memlûkların Doğuşu

Saltanat Memlûklara Nasıl İntikal Etti?

Memlûklarda Devlet Nizamı

El-Mansûr Seyf ed-Dîn Kalavun

El-Mansûr’un Moğollarla İlişkisi

El-Mansûr’un Haçlılarla İlişkisi

El-Mansûr’un Nubya Beldeleriyle İlişkisi

El-Mansûr’un Habeşistan ile Olan ilişkisi

El-Mansûr’un Hicaz ile Olan İlişkisi

² Muhyî d-Dîn b. ‘Abd ez-Zâhir, *Teşrîf el-Eyyâm vel-‘Usûr fî Sîret el-Melik el-Mansûr*, nşr.: Murad Kamil, Kahire 1961, s. 12.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

El-Mansûr'un Yemen ile Olan İlişkisi

El-Mansûr'un Magrib Beldeleriyle Olan İlişkisi

El-Mansûr'un Hristiyan Avrupa Krallarıyla olan İlişkisi

Siret el-Mansûr Kalavun

Emir Husâm ed-Dîn Toruntay el-Mansûrî'nin Mısır Diyarına Nâib es-Saltana Olarak Tayin Edilmesi Bahsi

Kerek Hâkimi el-Melik es-Sâ'îd b. el-Melik en-Nâsır'ın Şavbak'ı İstilas ve Mısır Sultanı el-Melik Mansûr İçin Geri Çekilmesi Bahsi

Şems ed-Dîn Sungur el-Eşkâr'ın Dimeşk'teki Hâkimiyetinin Bahsi

679 Senesindeki Olayların Bahsi

Mısır ve Şam Askerlerinin Karşılaşması ve Şam Askerlerinin Hezimete Uğraması Bahsi

Mısır Askerlerinin Dimeşk'e Tecrid Etmesi, Dimeşk Hâkimi el-Melik el-Kâmil (Sungur) ile Savaşmaları, Onu Dimeşk'te Hezimete Uğratmaları ve Mısır Askerlerinin Dimeşk'e Girmeleri Bahsi

Şems ed-Dîn Sungur el-Eşkâr'ın Sahyun'a Yönelmesi ve Orada Korunması Bahsi

Dimeşk Saltanatına Emir Husâm ed-Dîn Laçin es-Sagir'in, Vezirliğine ise Sahib Takîy ed-Dîn Tevbe et-Tıkrîti'nin Getirilmesi Bahsi

Moğolların Şam Beldelerine Kast Etmeleri, Halep'e Girmeleri, Buradaki Faaliyetleri ve Buradan Ayrılmaları Bahsi

El-Melik Mansûr'un Moğollarla Karşılaşmak İçin Şam'a Yönelmesi, Gazze'ye Varışı ve Mısır Diyarına Dönüşü Bahsi

680 Senesindeki Olayların Bahsi

Emir Konduk ve Ümeradan Bir Grubun el-Melik Mansûr'u Öldürmek Üzere Anlaşmaları, el-Mansûr'un Bundan Haberdar Olması ve Bunları Yakalatması Bahsi

Sultan el-Melik el-Mansûr'un Dimeşk'e Girişinin Bahsi

El-Melik Mansûr ile Şems ed-Dîn Sungur el-Eşkâr Arasında Vuku Bulan Sulhun Bahsi

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

680 Senesi

El-Melik Ahmed'in (Teküder) el-Melik Mansûr'a Yolladığı Mektubun Sureti

Kalavun'un Sultan Ahmed'e Yolladığı Mektubun Sureti

Mekke Emirinin Oğlu eş-Şerîf Ebû Nâmî'nin Efendimiz Sultanın Kapısına Gelişi

682 Senesi

Katine Kalesinin Bitkin Düşmanın Elinden Alınarak Fethedilmesi Bahsi

Kahta Kalesinin Fethi ve Buranın Kafirlerin Elinden Kurtarılması Bahsi

Efendimiz Sultanın Şam Beldelerine Yönelmesi Bahsi

Tunus'un Fethi Bahsi

Kıbrıs Hâkimine Allah'ın Ne Yaptığı Bahsi

683 Senesi

İslam'a Düşman Olan Franklara ve Moğollara Allah'ın Ne Yaptığı Bahsi

Franklardan Haberler

Moğollardan Haberler

Hamâ Hâkiminin Vefatı Bahsi

Merkab Kalesinin Fethi Bahsi

Sis Tekfuru ile Sulh

El-Melik el-Mansûr ile Sis Sahibi (Leyfon b. Meytum b. Kostantin) Arasındaki Antlaşmanın ve Yeminin Nushası

Efendimiz Sultanın Şam Beldelerinden Kahire Kalesine Dönüşü Bahsi

685 Senesi

Efendimiz Sultanın Şam'a Hareketi ve Kerek'e Yönelmesi Bahsi

Kıbrıs Sahibinin Akka'ya Gelişi, Burayı İstila Edişi ve Sultana Elçi Göndermesi Bahsi

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

686 Senesi

Lazikiye Kalesinin Fethi

Ceneviz Sulhu

Efendimiz Sultanın Cenevizlerle Akdettiği Ateşkesin
Nüshası

Habeş Elçisinin Efendimiz Sultanın Kapısına Gelişi

Efendimiz el-Melik el-Mansûr'un Hastalanması

Efendimiz el-Melik el-Mansûr'un Vefatı

Bahsi Geçen Şahıslardan Meşhur Olanların Biyografileri

İlhan Abaka b. Hülagu

Ayaz b. Abdullah es-Sâlihî

Aybek b. Abdullah et-Türkî

Aytemiş b. Abdullah es-Sâ'îdî es-Türkî

Es-Sultan Melik ez-Zâhir Rukn ed-Dîn Ebû'l Feth Baybars
Bundukdârî es-Sâlihî

Baydara b. Abdullah et-Türkî el-Mansûrî

İlkan Teküder

Sencer b. Abdullah et-Türkî

Es-Sultan el-Melik el-'Adîl Bedr ed-Dîn Sülemiş

El-Melik es-Sâlih Ali b. El-Melik el-Mansûr

Es-Sultan el-Melik el-'Adîl Zeyn ed-Dîn Ketboğa el-
Mansûrî

Es-Sultan Melik Husâm ed-Dîn Laçin el-Mansûrî

Muhammed Berke Kaan b. El-Melik ez-Zâhir

Eserin içeriğinden de anlaşıldığı gibi Muhyî ed-Dîn b. Abd ez-Zâhir'in eserinin muhtevasının büyük bir çoğunluğunu Sultan Kalavun devrinde meydana gelen dâhili ve harici siyasî olaylar oluşturmaktadır. Memlûkların, bu sultan döneminde Moğollarla, Haçlılarla, Ermenilerle ve diğer devletlerle geliştirmiş olduğu siyasî ilişkilere dair malumatın yanı sıra, özellikle taraflar arasında akdedilen sulh ve anlaşma metinlerinin suretlerinin müellif tarafından verilmiş olması bu eseri daha kıymetli bir hale getirmektedir. Zira o, Sultan Kalavun devrinde ihdas edilen sırr kâtiplik makamına getirilmiş olan

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

---

ilk şahsiyeti ve sultanın emri ile pek çok evrak müellif tarafından tedvîn edilmekteydi. Bulunduğu mevki, sultan ile sürekli olarak irtibat halinde olmasına olanak sağlarken, özellikle işi gereği devlet evraklarının elinin altında bulunması ve gelişen olaylara bizzat şahitlik yapması onun eserinde vermiş olduğu bilgileri güvenilir kılmaktadır. Bazı olayların akabinde kendi şiirlerine de yer veren müellif, Arapça'yı kullanmadaki maharetini nesirde olduğu gibi manzumda da konuşturmuştur. Bunların yanı sıra olaylar dizgisinde bahsi geçen şahıslardan meşhurlarının kısa biyografilerinin yer aldığı bölüm, kitabın son kısmında yer etmektedir. İlgili duyan araştırmacılar bu esere İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM) Kütüphanesinden ulaşabilirler.

KAYNAKÇA

İbn Abd ez-Zâhir, Muhyî ed-Dîn, **Teşrîf el-Eyyâm vel-'Usûr fî Siret el-Melik el-Mansûr**, nşr.: Murad Kamil, Kahire 1961.
ŞEŞEN, Ramazan, Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı, İstanbul 1998.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*
Volume 4/3 Spring 2009